

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СЕКЦІЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ»

Волониць Віра,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології
Маріупольський державний університет

Шипік Наталя,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології
Маріупольський державний університет

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ЯК МЕТОД РОЗКРИТТЯ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОТОКОЛІВ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ КОЛГОСПНИКІВ

Протоколи загальних зборів колгоспників є одним з найбільш інформативних масових джерел з історії повоєнного українського села (1945 – початку 1950-х років). Попри притаманний цим документам формалізований характер, вони дають змогу зазирнути за фасад офіційної радянської пропаганди. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження стали принципи західноєвропейської серійної історії та кліометрії, а також їхня адаптація у напрацюваннях представників школи кількісної історії (І. Ковальченко, Б. Міронов) [1] та здобутки сучасної української джерелознавчої школи (В. Капелюшний, Я. Калакура) [2]. Зокрема, окремі аспекти опрацювання діловодної документації колгоспів висвітлено у працях О. Глазунова, а досвід застосування кількісних методів до масових джерел радянської доби представлено у розвідках Н. Романець [3]. Саме в межах цього наукового дискурсу застосування контент-аналізу постає одним із найефективніших методів, який забезпечує конвертацію масиву описової, часто заідеологізованої інформації у кількісні показники. Такий підхід унаочнює реальний стан справ у радянському селі, висвітлюючи приховане за офіційними фразами та уможливорюючи реконструкцію соціальних процесів крізь призму радянської цензури.

Основні етапи проведення контент-аналізу цих джерел зосереджені насамперед на розкритті їхнього інформаційного потенціалу. Першим є концептуальний етап, що передбачає визначення «поля пошуку». На цій стадії дослідник ставить питання: «Що це джерело являє собою і що воно потенційно може розповісти?». Аналіз структури документа дозволяє з'ясувати об'єкт вивчення та обов'язкові елементи, наявні в протоколі (дата, порядок денний, склад присутніх, виступи, постанови).

Наступним кроком є операціоналізація або упорядкування «інформаційної карти». Це ключовий етап дослідження, під час якого текст розкладається на категорії, що стають своєрідними «кодами». На третьому етапі обираються одиниці аналізу та рахунку для здійснення подальшого кодування та збору даних. Відбувається аналіз масиву протоколів із заповненням кодувальної матриці (таблиці), що дозволяє помітити «інформаційні лакуни» джерела. Фінальним кроком є аналітичний етап, спрямований на синтез інформаційного потенціалу, виявлення латентної інформації та оцінку репрезентативності даного виду джерела.

Послугуючись цією схемою та залучаючи комплекс протоколів загальних зборів колгоспу «Червона зірка» Володарського (нині — Нікольського району Донецької області) за 1947–1953 рр., на першому етапі доцільно окреслити «поле пошуку» через визначення об'єкта, предмета та робочої гіпотези. Джерельну базу склали матеріали архівного відділу Нікольської РДА (Ф. 38, Оп. 1, 2), зокрема справи № 1, 7, 11, 19, 23 (Оп. 1) та № 1 (Оп. 2) [4-9]. Об'єкт дослідження репрезентує специфіку аграрного соціуму Надазов'я у пізньосталінський період. Предметом виступає інформаційний потенціал документів для висвітлення повсякденного життя, економічного стану та соціально-психологічних настроїв повоєнного селянства. Відповідно, мета полягає у з'ясуванні того, наскільки повно та об'єктивно протокольна документація відображає локальні реалії українського села. Робоча гіпотеза базується на припущенні про існування розриву між офіційним порядком денним та змістом безпосередніх виступів селян, а також про ймовірну трансформацію інформаційних можливостей джерела під впливом ідеологічної цензури секретаря, який здійснював запис. Малий обсяг справ (від 13 до 27 аркушів на рік) опосередковано підтверджує вибіркковість фіксації подій та дію ідеологічного фільтра.

Надалі здійснюється аналіз текстових даних, що дозволяє виявити закономірності, теми та настрої, зафіксовані в документах. За допомогою контент-аналізу протоколів можна встановити, по-перше, частоту згадок тем (сільськогосподарські роботи, політичні кампанії, фінансові питання, трудова дисципліна, соціальні проблеми) та їхню сезонну динаміку: від домінування питань сівби навесні до звітів про збір врожаю восени на тлі постійних політичних директив. По-друге, аналізуються ключові слова та фрази, що дозволяє

виокремити як найбільш вживані терміни («план», «відбудова», «соціалістичне змагання»), так і лексеми з емоційним забарвленням, що вказують на конфлікти («недостатки», «безобразя», «нарушення», «кража»). По-третє, досліджується тон і настрої (сентиментальна складова): ступінь оптимізму чи критичності загального фону зборів, а також відмінності в тоні між промовами представників РКП(б)У та виступами рядових колгоспників.

Наступний комплекс інформації стосується виявлення ключових акторів (спікерів): хто виступає найчастіше, які теми піднімають голова колгоспу, бригадири чи рядові члени артїлі, і хто з них підтримує офіційну лінію, а хто апелює до критичних питань. Окремо варто простежити структуру обговорення (логіку «доповідь – пренія – постанови») та ступінь деталізації дискусій порівняно з фінальними рішеннями. Доцільно також проаналізувати згадки про виконання та контроль попередніх рішень, що дозволяє оцінити ефективність роботи ревізійної комісії чи правління.

Важливим аспектом є ідеологічна складова: як саме державні директиви інтегрувалися у повсякдення і які ідеологічні кліше використовувалися найчастіше. На завершальних етапах технічна робота з текстом (заповнення матриці в Excel) переходить у статистичну обробку даних (підрахунок відсотків, середніх значень, побудова графіків), що дозволяє остаточно підтвердити або спростувати гіпотезу.

Отже, контент-аналіз визначається як один із найбільш дієвих методів у сучасному джерелознавстві, що дозволяє конвертувати якісну, заідеологізовану інформацію масових джерел у кількісні показники. Це забезпечує об'єктивність висновків та дозволяє верифікувати дані, що раніше вважалися суто описовими.

Література

1. Анналі. Вибране / Л. Февр, М. Блок ; [пер. з франц.]. — Київ, 2004. — 522 с.; Fogel R. W. The New Economic History: Its Findings and Methods / R. W. Fogel // The Economic History Review. — 1966. — Vol. 19, No. 3. — P. 642–656; Ковальченко И. Методы исторического исследования. М., 1987. 440 с.; Миронов Б. История в цифрах. Л., 1991. 192 с.
2. Калакура Я. Українське джерелознавство: теорія, методологія, історія. Київ, 2002. 400 с.; Капелюшний В. Джерелознавство новітньої історії України: підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2007. 560 с.
3. Романець Н. Радянська влада і селянство: механізми примусу та репресій (1920–1930-ті роки) : монографія. Кривий Ріг, 2007. 440 с.; Глазунов О. Діловодна документація колгоспів як джерело з історії українського села (1945–1953 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2005. 20 с.

4. Архівний відділ Нікольської районної державної адміністрації Донецької області. (далі Архівний відділ Нікольської РДА) — Ф. 38. — Оп. 1. — Спр. 1. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1947 р. — 18 арк.
5. Архівний відділ Нікольської РДА. — Ф. 38. — Оп. 1. — Спр. 7. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1948 р. — 13 арк.
6. Архівний відділ Нікольської РДА. — Ф. 38. — Оп. 1. — Спр. 11. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1950 р. — 14 арк.
7. Архівний відділ Нікольської РДА. — Ф. 38. — Оп. 1. — Спр. 19. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1951 р. — 19 арк.
8. Архівний відділ Нікольської РДА. — Ф. 38. — Оп. 1. — Спр. 23. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1952 р. — 27 арк.
9. Архівний відділ Нікольської РДА.— Ф. 38. — Оп. 2. — Спр. 1. — Протоколи загальних зборів колгоспу «Червона зірка» за 1953 р. — 22 арк.

Волошин Максим,
З курс, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
ОHP «Історія та археологія»
Маріупольський державний університет

**ПРОПISKA ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ НАД СОЦІАЛЬНИМ ТА ЕТНІЧНИМ
СКЛАДОМ НАСЕЛЕННЯ МІСТ ДРОГОБИЦЬКОЇ ТА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ В
РОКИ «ВІДЛИГИ» (1953–1964 РР.)**

В роки «відлиги» багато селян регіону намагалися переїхати з сільської місцевості до міст. Основним мотивом міграції було бажання покращити якість власного буття: отримувати за роботу реальні гроші, а не «трудодні»; мати доступ до більш розвиненої соціальної інфраструктури. Взагалі статус містянина порівняно зі статусом колгоспника давав людині більше контролю над своїм життям. Влада усвідомлювала небезпеку відтоку людських ресурсів з колгоспів та намагалася цьому протидіяти, але замість поліпшення умови праці в них, щоб таким чином утримати людей від переїзду, обрала шлях створення штучних перепон на шляху міграції. Однією з таких перепон була прописка, без якої особа не вважалася повноцінним містянином та не мала доступу до усіх благ великого населеного пункту.